

REGBININKŲ SAVĖS VERTINIMO IR AGRESYVUMO FORMŲ SĄSAJOS

Loreta Zajančauskaitė-Staskevičienė, Asta Milerytė
Vytauto Didžiojo universitetas, Kaunas, Lietuva

Loreta Zajančauskaitė-Staskevičienė. Socialinių mokslų daktarė. Vytauto Didžiojo universiteto Socialinių mokslų fakulteto Psichologijos klinikos jaunesnioji mokslo darbuotoja. Mokslinių tyrimų kryptis — socialinė ir sveikatos psichologija.

SANTRAUKA

Smurtas sporto srityje, pasireiškiantis per sportinę kovą ir ne tik jos metu, tampa rimta socialine problema. Daugelis autorių ieško priežasčių, lemiančių agresyvų elgesį. Analizuojami situaciniai veiksniai, asmeninės savybės, kontekstas. Agresyvos reakcijos, gebėjimas tokius impulsus kontroliuoti ar jų energiją iškrauti socialiai priimtiniu būdu glaudžiai siejasi su savęs vertinimu. Savęs vertinimo tyrimai sportinės veiklos požiūriu nėra gausūs, todėl šio tyrimo objektu pasirinkome kontaktinės šakos sportininkų savęs vertinimą ir agresyvumo ypatumus. Pagal sužalojimų statistiką regbis priskiriamas agresyviausioms sporto šakoms, todėl tikėjomės, kad regbininkų agresyvumo formos bus aiškiai išreikštos. Šio tyrimo tikslas — nustatyti regbininkų savęs vertinimo ir agresyvumo formų sąsajas.

Buvo tiriami 104 regbininkai vyrai, besitreneruojantys jaunių ir suaugusiųjų komandose. Tiriamųjų amžius 16–32 m., amžiaus vidurkis 20,75 m. Tyrimo metu naudota M. Rosenberg (1986) savęs vertinimo skalė ir Buss-Durkee (1957) agresyvumo klausimynas. Statistinei duomenų analizei atlikti naudota SPSS programa (10.1 versija).

Rezultatai parodė, kad tirtiems regbininkams būdingiausias verbalinės ir fizinės agresijos formos, t. y. aktyvus, atviras agresijos išreiškimas, o mažiausiai būdinga netiesioginė agresija ir negatyvizmas, t. y. „atsargesnis“, pasyvesnis agresijos išreiškimas.

Analizuodami duomenis pagal amžių nustatėme, kad įtarumas ir kaltės jausmas būdingesni jaunesniems regbininkams — jaunesni regbininkai labiau nepasitiki aplinkiniais ir projektuoja savo priešišumą į kitus. Negatyvizmas būdingesnis vyresniems tiriamiesiems. Galima manyti, kad vyresni regbininkai labiau drįsta nepritari kitų sugalvotoms taisyklėms ar garbingos kovos principams.

Vyresnių regbininkų grupėje (aukštesnio savęs vertinimo) savęs vertinimo ir suminio agresyvumo rodiklio sąsajų neaptikta, tačiau jaunesnių regbininkų grupėje nustatytas neigiamas ryšys: kuo žemesnis savęs vertinimas, tuo aukštesnis agresyvumo įvertis. Tokie rezultatai atitinka daugumos tyrėjų išvadas, kad būtent žemas savęs vertinimas yra agresyvumo rizikos veiksnys. Vyresnių regbininkų savęs vertinimas patikimai siejosi tik su verbaline agresija: kuo aukštesnis savęs vertinimas, tuo labiau išreikštas polinkis verbalinei agresijai. Priešiškumas, susierzinimas, nuoskauda ir negatyvizmas neigiamai koreliuoja su jaunesnių regbininkų savęs vertinimu.

Raktažodžiai: agresyvumas, instrumentinė agresija, savęs vertinimas.

IVADAS

Smurtas sporto srityje, pasireiškiantis per sportinę kovą ir ne tik jos metu, tampa rimta socialine problema. Daugelis autorių ieško atsakymų, kas lemia netoleruojamo agresyvaus elgesio poreiškius. Analizuojami situaciniai veiksniai, asmeninės savybės, kontekstas. Nuolatinis varžymasis sporto šakos rungtynėse, ypač tokių kaip futbolas, krepšinis, regbis, reikalauja agre-

syvos žaidimo taktikos, bet neatsiejamas ir nuo veiksmų už aikštelės ribų.

Dažniausiai tiriamos agresijos apraiškos tarp žaidėjų, sirgalių, trenerių. Analizuojami įvairūs agresiją sporto srityje skatinantys veiksniai: motyvacija laimėti, genai, lytis, charakterio bruožai ir pan. Rungtyniavimas savo prigimtimi numato agresyvius impulsus, tačiau tai, ar kova peržengs

taisyklių numatytas ribas, priklauso nuo daugelio veiksnių. Savęs vertinimas yra viena iš asmenybės savybių, kuri daro didelę įtaką žmogaus visavertiškumui, tarpasmeniniam bendravimui, poreikiui varžytis su kitais ir pan. Savęs vertinimo tyrimai sportinės veiklos požiūriu nėra gausūs, todėl šio tyrimo objektu pasirinkome kontaktinės šakos sportininkų savęs vertinimą ir agresyvumo ypatumus.

Anot L. A. Kirkpatrick ir kt. (2002), vienas iš svarbesnių kintamųjų, tiriant agresijos reiškinį, yra savęs vertinimas. Nuo jo priklauso žmogaus santykiai su aplinkiniais, požiūris į savo laimėjimus ir nesėkmes. Įvertinant save svarbu, kiek patiriama pagarbos, kaip vertina kiti, ar patiriama sėkmė. Kaip teigia S. Heimpel ir kt. (2002), žemo savęs vertinimo asmenys labiau paveikiami neigiamų įvykių, dažniau patiria susirūpinimą ir disforiją, negu aukšto savęs vertinimo. Agresyvios reakcijos, gebėjimas agresyvius impulsus kontroliuoti ar jų energiją iškrauti socialiai priimtiniu būdu taip pat susijęs su savęs vertinimu (Hubbard, 2006).

Neadekvatus aukštas savęs vertinimas gali sukelti ir agresiją, kuri pasireiškia noru dominuoti ir būti padėties šeimininku bet kurioje situacijoje (Valickas, 1997). Priešiškumas gali kilti, kai pajaučiama grėsmė teigiamam savęs vertinimui (Perez et al., 2005). Visgi kyla klausimas, kodėl vieni aukšto savęs vertinimo žmonės linkę į agresiją, kiti (tokio paties savęs vertinimo) — nelinek. Viena iš nuomonių: žmonės, save vertinantys aukštai, bet nestabiliai, labiausiai linkę į priešiškumą ir pyktį, o aukšto, bet stabilaus savęs vertinimo — mažiausiai linkę į agresiją (Bushman, Baumeister, 1998).

Agresiją gali skatinti gėdos jausmas, siejamas su numanomu arba realiu kitų žmonių nepalankiu vertinimu. Į tokią teigiamo savęs vertinimo grėsmę žmogus linkęs reaguoti pykčiu, noru nubausti kitus, įtarumu, kitų kaltinimu dėl neigiamų įvykių (Tangney et al., 1992). Pyktis, nukreiptas prieš gėdą sukėlusius objektus, veikia kaip gynybos mechanizmas, kad būtų apsaugotas teigiamas savęs vertinimas.

Agresyvus elgesys, kaip ir kitos elgesio formos, yra prigimties bei patirties sąveikos rezultatas. Pagal biologinę teoriją agresyvumas individui yra įgimtas, taip reiškiasi instinktyvi prigimtis. Šios teorijos pradininkai aiškino, kad žmonės savo pyktį gali paversti sportiniu, todėl sportas gali būti naudingas, o agresijos proveržis sporto aikštelėje gali apsaugoti nuo pykčio proveržio visuomenėje. Visgi ši nuomonė yra ginčytina, nes dar nėra

visiškai aišku, ar sportas mažina agresyvumą, ar, priešingai, gali sustiprinti agresyvų elgesį.

Išmokimu pagrįstos agresijos teorijos teigia, kad agresyviai reaguoti išmokstama. Pastiprinimu laikomas apdovanojimas už agresyvius veiksmus: jei pasiekiamas rezultatas (pvz., jei pavyko varžovą įbauginti arba jis pasidavė), tai agresyvūs veiksmai naudojami ir toliau. Sportininkui pastiprinimą gali suteikti ir žiūrovų pritarimas, ir varžovo pasitraukimas iš konfliktinės situacijos (Malinauskas, 2003).

Skiriamos dvi agresijos rūšys: pykčio agresija, skatinama savisaugos, ir instrumentinė agresija, skirta tikslams pasiekti. Instrumentinė agresija dar skirstoma į fizinę ir verbalinę, aktyvią ir pasyvią, tiesioginę ir netiesioginę. Fizinės agresijos išraiška yra skausmo sukėlimas kitam. Žodinė agresija — tai reakcija, kuria atstumiamas arba grasinama. Tiesioginė agresija nukreipta į šalia esantį tos agresijos tikslą arba auką, o netiesioginė gali pasireikšti kenkimu per atstumą. Aktyvi agresija pasireiškia instrumentiniais veiksmais, kurie perduoda nemalonų impulsą, pasyvi — neveikimu arba veiksmais, neleidžiančiais aukai pasiekti norimų tikslų (Žukauskienė, 2006).

Sporto srityje dažniausiai reiškiasi instrumentinė agresija, t. y. agresija naudojama pergalei pasiekti. Skirtumai tarp lyčių agresyvaus elgesio požiūriu yra daugiau kokybinio nei kiekybinio pobūdžio (Ruibytė, 2004). Vyrai ir moterys panašiai naudoja fizinę ir žodinę agresiją sporto srityje, o svaigiųjų gėrimų vartojimas padidina moterų žodinę agresiją (Storch, et. al, 2005).

Mokslinėje literatūroje diskutuojama, koks sporto poveikis asmenybės socialiniam prisitaikymui ir saviugdai. Vieni autoriai teigia, kad sportavimas gali skatinti psichosocialinę asmenybės vystymąsi: didinti savigarbą, pasitikėjimą savo gebėjimais, emocinį pastovumą ir pan. Kita nuomonė teigia, kad sportinė veikla gali ugdyti ir neigiamus asmenybės bruožus: dominavimą, priešiškumą, savanaudiškumą, grubumą, nepaklusnumą taisyklėms, nedrausmingumą (Šniras ir kt., 2007).

Su sportu susijęs smurtas pastebimas visuose sporto lygmenyse, nuo vaikų iki profesionalių suaugusiųjų lygų (Fields, et. al, 2007). T. Stornes ir E. Roland (2004) atkreipė dėmesį į agresyvią laimėjimų strategiją. Jie apibrėžė instrumentinę agresiją kaip specifinę sporto strategiją, kuri nukreipta į apdovanojimą, t. y. laimėjimą. Tyrimo rezultatai parodė, kad paaugliai, turintys valdžios siekimo poreikį, be pergalės siekio gali siekti socialinio dominavimo, rodyti mažiau pagarbos priešininkams,

naudotis neteisėtomis priemonėmis. A. Dumčienė ir kt. (2008) nagrinėjo mokinių sportavimo sąsajas su psichosocialine sveikata. Jie taip pat nustatė, kad fizinė agresija būdingesnė aktyviai sportuojantiems mokiniams. Aiškinama, kad sportavimas susijęs su siekimu dominuoti prieš kitus per fizinę jėgą, ir sportinė veikla ne visada gali apsaugoti nuo išitraukimo į agresyvų elgesį.

I. M. Endresen ir D. Olweus (2005) akcentuoja asmenybės bruožų poveikį agresyvumo raiškai sporto srityje ir tvirtina, kad agresyvumo išraiškos sportuojant atitinka agresyvumą kasdienėje aplinkoje. Anksčiau buvo manoma atvirkščiai, kad jėgos sportas sumažina agresyvaus elgesio apraiškas. Tyrėjai analizavo žurnalistinius pranešimus apie sportininkų agresiją ir padarė išvadą, kad kontaktinio sporto šakų (bokso, ledo ritulio, futbolo ir kt.) žaidėjai labiau išreiškia agresiją ir kasdieniame gyvenime (Endresen, Olweus, 2005). Remdamiesi savo tyrimo rezultatais, autoriai pastebi dėsningumą: jei paauglys turi polinkį į agresiją, tai jis rinksis didesnės jėgos ir varžymosi reikalaujančią sporto šaką, o jėgos sportas (boksas, imtynės, sunkioji atletika, kovos menai ir kt.) siejasi su destruktivių elgesiu už sporto salės ribų. Neaptikta įrodymų, kad jėgos sportas galėtų sumažinti paauglių agresiją kasdieniame gyvenime (Endresen, Olweus, 2005).

Manoma, kad sportas yra socialinė aplinka, kuri suteikia galimybę bendraamžių sąveikai, suteikia sąlygas socialinio palaikymo, savigarbos augimui. Tyrimai rodo, kad paaugliai ir suaugę sportininkai yra aukštesnės savigarbos negu nesportininkai. Drovūs vaikai, dalyvaujantys sportinėje veikloje, yra aukštesnės savigarbos negu nesportuojantys drovūs jų bendraamžiai. Sportuojantys agresyvūs vaikai yra aukštesnės savigarbos negu agresyvūs nesportuojantys (Findlay, Coplan, 2008). Galima manyti, kad sportuojantys vaikai jaučiasi vertingesni ir kompetentesni jų socialinėje grupėje, todėl didėja ir jų savigarba. Tai ypač aktualu prisitaikymo sunkumų turintiems vaikams.

D. Šertvytienė ir S. Laskienė (2008) atkreipia dėmesį į sportuojančių paauglių socialinės kompetencijos jausmą, kuris susijęs su savęs vertinimu. Tyrimas parodė, kad sportuojantys vaikinai labiau negu nesportuojantys pasitiki savimi, geba reikšti tiek teigiamus, tiek neigiamus jausmus, labiau geba kontaktuoti su pažįstamais ir nepažįstamais žmonėmis. Teigiamą fizinio aktyvumo poveikį asmenybės socialinei integracijai akcentuoja ir kiti autoriai (Vainienė, Kardelis, 2008).

Taigi agresyvumo sporto srityje reiškinys tiriamas įvairiais aspektais, tyrimų duomenys dažnai prieštaringi. Nėra aišku, ar agresyvesnieji renkasi agresyvesnę sporto šaką, ar dėl leistinų agresyvaus žaidimo taisyklių sportuojantieji gali tapti agresyvesni. Pagal sužalojimų statistiką regbis priskiriamas agresyviausioms sporto šakoms (Brandenburg et al., 2007), todėl tikėtina, kad regbininkų agresyvumo ypatumai bus aiškiai išreikšti. Šio tyrimo **tikslas** — nustatyti regbininkų savęs vertinimo ir agresyvumo formų sąsajas. **Tikrinama hipotezė:** aukštesnis regbininkų savęs vertinimas susijęs su aktyviomis agresyvumo formomis (fizine ir verboline agresija), žemesnis savęs vertinimas — su pasyviomis agresyvumo formomis (susierziniu, negatyvizmu ir pan.).

TYRIMO METODIKA

Tiriamieji. Buvo tiriami 104 regbininkai vyrai, besitreneruojantys jaunių ir suaugusiųjų komandose. Komandų sportiniai laimėjimai gana įvairūs, tačiau meistriškumo lygis panašus (rinktinės nariai nebuvo tiriami). Jaunių komandas sudarė jaunuoliai nuo 16 iki 18 metų, suaugusiųjų — nuo 19 metų ir vyresni. Tiriamųjų amžius 16—32 m., amžiaus vidurkis 20,75 m., standartinis nuokrypis 4,70. Nė vienas klausimynas nebuvo atmestas kaip sugadintas.

Metodika. Tyrimo metu naudota M. Rosenberg (1986) savęs vertinimo skalė (laisvai prieinama internetu: <http://www.bsos.umd.edu/socy/Research/rosenberg.htm>). Klausimyną sudaro 10 teiginių, kurie parodo, kiek žmogus jaučiasi kompetentingas tenkinti savo poreikius, yra palyginti pastovus įvairiose situacijose.

Tiriamasis turi įvertinti kiekvieną teiginį nuo 1 iki 4 balų. Kuo didesnė įvertinimų suma, tuo ji rodo aukštesnį asmenybės savęs vertinimą. Lietuviškos skalės versijos vidinio patikimumo rodiklis Kronbacho alfa (*Cronbach α*) 0,647.

Taip pat naudotas Buss-Durkee (1957) agresyvumo klausimynas (Ратанова, Шляхта, 2008). Klausimyną sudaro 75 teiginiai, kurie atskleidžia žmogui būdingas agresyvumo rūšis. Tiriamasis turi įvertinti kiekvieną teiginį balais: 0 — būdinga arba 1 — nebūdinga. Atliktas dvigubas klausimyno vertimas, lietuviškos skalės versijos subskalių vidinio patikimumo rodiklis Kronbacho alfa tinkamas grupių vertinimui: nuo 0,500 (nuoskaudos subskalės) iki 0,716 (fizinės agresijos subskalės). Statistinei duomenų analizei atlikti naudota SPSS programa (10.1 versija).

REZULTATAI

Norint palyginti regbininkų savęs vertinimą pagal amžių remtasi sukauptuoju dažniu (50%) ir išskirtos dvi amžiaus grupės po 51 tiriamąjį: jaunesnių (16—18 m.) ir vyresnių (19—32 m.) — tai sutapo su jaunių — suaugusių amžiaus intervalais. Apskaičiuotas Stjudento *t* (*Student t*) kriterijus parodė, kad vyresni regbininkai save vertina geriau nei jaunesni ($t = -2,00$; $p = 0,048$). Atsižvelgdami į šiuos skirtumus savęs vertinimo ir agresyvumo formų sąsajas analizuosime amžiaus grupėse atskirai.

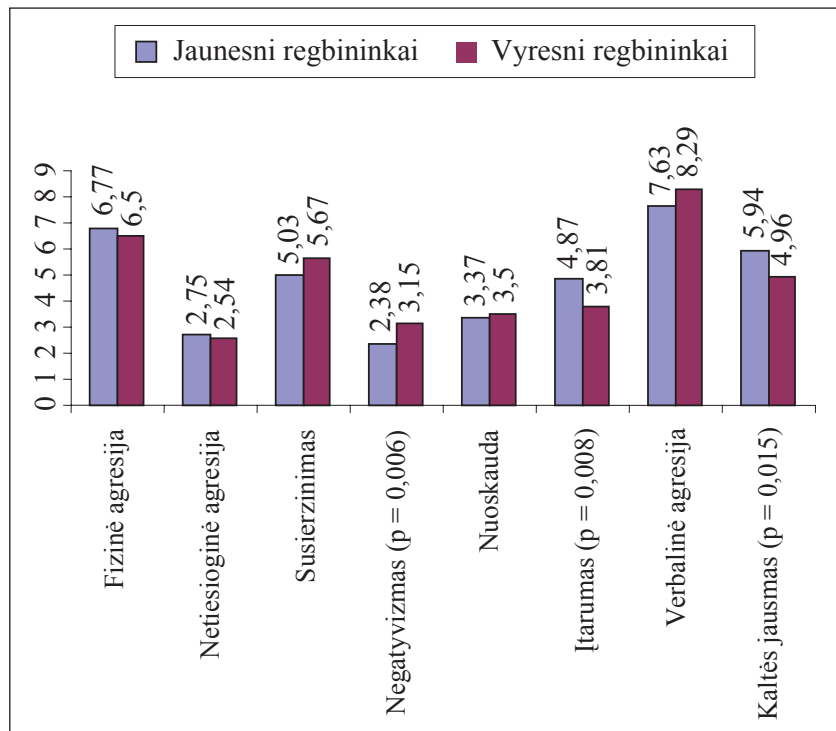
Rezultatai parodė, kad suminis agresyvumo įvertis jaunesnių ir vyresnių regbininkų nesiskiria (Stjudento $t = 0,175$; $p = 0,861$). Atlikus atskirų agresyvumo formų analizę Man-Witney kriterijumi (1 pav.) nustatyta, kad vyresnių regbininkų labiau išreikštas negatyvizmas ($U = 937,0$; $p = 0,006$), jaunesnių — įtarumas ($U = 951,5$; $p = 0,008$) ir kaltės jausmas ($U = 981,0$; $p = 0,015$). Kitų agresyvumo formų — tiesioginio agresyvumo,

priešiškumo, susierzinimo, fizinės, netiesioginės, verbalinės agresijos bei nuoskaudos — rodikliai jaunesnių ir vyresnių regbininkų grupėse nesiskiria.

Analizuodami savęs vertinimo ryšį su bendru agresyvumo rodikliu rėmėmės Pirsono (*Pearson*) koreliacijos koeficientu, nes skirstiniai statistiškai patikimai nesiskiria nuo normaliojo skirstinio. Vyresnių regbininkų grupėje savęs vertinimo ir suminio agresyvumo rodiklio sąsajų neaptikta ($p > 0,05$). Jaunesnių regbininkų grupėje nustatyta neigiama koreliacija: žemesnis savęs vertinimas susijęs su aukštesniu agresyvumo įverčiu ($r = -0,323$; $p = 0,021$).

Analizuodami atskiras agresyvumo formas rėmėmės taip pat Pirsono koreliacijos koeficientu, kai skirstiniai statistiškai patikimai nesiskyrė nuo normaliojo skirstinio. Kai skirstiniai nebuvo pasiskirstę normaliuoju dėsnio naudojome neparametrinį kriterijų — Spirmeno (*Spearman*) ρ koreliacijos koeficientą. Taigi vyresnių regbininkų grupėje nustatytas tiesioginis savęs vertinimo ir

Pav. Regbininkų agresyvumo formų vidurkiai amžiaus grupėse

Lentelė. Jaunesnių regbininkų savęs vertinimo ir agresyvumo formų ryšys

Agresyvumo forma	Vidurkis	Standartinis nuokrypis	Koreliacijos koeficiento reikšmė	p reikšmė
Priešiškumas	10,077	2,88	-0,325 (Pirsono)	0,02
Susierzinimas	5,039	2,33	-0,38 (Pirsono)	0,006
Negatyvizmas	2,384	1,24	-0,325 (Spirmeno ρ)	0,02
Nuoskauda	4,558	1,64	-0,436 (Spirmeno ρ)	0,001

verbalinės agresijos ryšys ($\beta = 0,366$; $p = 0,008$), jaunesnių regbininkų grupėje nustatyta neigiama koreliacija tarp savęs vertinimo ir priešišku-
mo ($r = -0,325$; $p = 0,020$), susierzinimo ($r = -0,380$; $p = 0,006$), negatyvizmo ($\beta = -0,325$; $p = 0,020$) ir nuoskaudos ($\beta = -0,436$; $p = 0,001$) (žr. lent.).

REZULTATŲ APTARIMAS

Rezultatai parodė, kad jaunesnių regbininkų savęs vertinimas žemesnis nei vyresnių, tačiau šio skirtumo negalima sieti vien su sportu. Tikėtina, kad sportinė veikla palankiai veikia savęs vertinimą, ypač kai išugdomi gebėjimai, sportinė karjera tęsiasi ilgai ir sėkmingai, bet tam tikras savęs vertinimo pakilimas po paauglystės, pasiekus jauno subrendusio žmogaus amžių, yra būdingas ir nesportuojantiems. Jaunesnių regbininkų — 16—18 m. tiriamųjų — savęs vertinimas dar nėra stabiliai susiformavęs, galbūt jaunesnių sportininkų motyvas sportuoti yra susijęs su nepasitenkinimu savimi (Vainienė, Kardelis, 2008). Laukiant gerų rezultatų iš sportininko, jo pasitikėjimas savimi aktyviai skatinamas trenerių ir komandos narių, o toks išorinis pastiprinimas labai svarbus teigiamam savęs vertinimui, socialumui (Šertvytienė, Laskienė, 2008).

Suminis agresyvumo įvertis jaunesnių ir vyresnių regbininkų nesiskyrė, nors ir gauti savęs vertinimo skirtumai tarp amžiaus grupių. Tačiau atskirų agresyvumo formų palyginimas informatyvus (žr. pav.). Gautas reikšmingas skirtumas negatyvizmo, kaltės jausmo ir įtarumo skalėse. Įtarumas ir kaltės jausmas būdingesni jaunesniems regbininkams — jaunesni regbininkai labiau nepasitiki aplinkiniais ir projektuoja savo priešiš-
kumą į kitus. Kaltė ir gėda siejasi su numanomu arba realiu kitų žmonių nepalankiu vertinimu ir pasipriešinimu tokiam vertinimui, todėl jaunesni nepatyrę sportininkai jautresni kitų lūkesčiams, kritikai (Tangney, 1992). Negatyvizmas gali būti reiškiamas nuo pasyvaus pasipriešinimo iki konkrečių veiksmų prieš taisykles ar viršesnę žmogų. Tikėtina, kad vyresni regbininkai labiau drįsta nepritarti kitų sugalvotoms taisyklėms ar garbingos kovos principams.

Duomenys parodė, kad tirtiems regbininkams būdingiausios verbalinės ir fizinės agresijos formos, t. y. aktyvus, atviras agresijos išreiškimas, o mažiausiai būdinga netiesioginė agresija ir negatyvizmas, t. y. „atsargesnė“, pasyvesnė agresija. Tai atitinka kitų autorių išvadas, kad

sportininkai linkę laisviau nei ne sportininkai reikšti agresiją (Malinauskas, 2003). Vyraujantis verbalinis išraiškos būdas (žr. pav.) rodo, kad dominuoja socialiai adaptyvus reagavimas. Deja, antroje vietoje — fizinė agresijos išraiška, kuri nėra adaptyvi.

Vyresnių regbininkų grupėje (aukštesnio savęs vertinimo) savęs vertinimo ir suminio agresyvumo rodiklio sąsajų neaptikta, tačiau jaunesnių regbininkų grupėje nustatytas neigiamas ryšys: kuo žemesnis savęs vertinimas, tuo aukštesnis agresyvumo įvertis. Tokie rezultatai atitinka daugumos tyrėjų išvadas, kad būtent žemas savęs vertinimas yra agresyvumo rizikos veiksnys (Heimpel et al., 2002; Hubbard, 2006).

Vyresnių regbininkų savęs vertinimas patikimai siejosi tik su verbالية agresija: kuo aukštesnis savęs vertinimas, tuo labiau išreikštas polinkis verbalei agresijai. Kalbos vartojimas emocijų išraiškai evoliucijos ir psichologijos požiūriu yra pažangus. Taigi aukštesnio savęs vertinimo 19—32 m. regbininkų agresyvumo išraiškas galima laikyti adaptyviomis. Pernelyg aukštas savęs vertinimas, perdėtas teismo jausmas tyrėjų siejamas su neadaptyviomis agresyvumo apraiškėmis (Perez et al., 2005), tačiau nurodyti optimalaus geriausio savęs vertinimo ribas, kurioms esant agresyvumas dar adaptyvus, ne šio tyrimo tikslas.

Priešiškus, susierzinimas, nuoskauda ir negatyvizmas neigiamai koreliuoja su jaunesnių (16—18 m.) regbininkų savęs vertinimu. Dėsninga, kad žemas savęs vertinimas labiau nei aukštas pažeidžiamas kritikos, įžeidimo, lengvai kyla gynybinės agresijos reakcijos (Perez et al., 2005). Galima teigti, kad jaunesni žemo savęs vertinimo regbininkai turi polinkį reaguoti gana pasyviu pasipriešinimu ir demonstruoti priešišką elgesį, nukreiptą į viršesnius žmones. Grėsmė savigarbai, pavyzdžiui, įžeidimas, kritika, provokuoja priešiškumą kaip atsakomąjį veiksma, kuris leidžia susigrąžinti jautrų pažeidimui žemą savęs vertinimą.

Sportininkų agresyvumas susijęs ne tik su įvairiais situaciniais veiksniais, bet ir su asmeninėmis savybėmis. Mūsų tyrimo rezultatai parodė, kad savęs vertinimas nevienareikšmiškai susijęs su įvairiomis agresyvumo formomis. Tolesnė įvairių asmenybės ypatumų ir agresyvumo apraiškų analizė būtų prasminga siekiant kuo veiksmingiau išnaudoti sportininkų agresijos energiją, prognozuoti situacijas, kuriomis agresyvumas reiškiamas neadaptyviai (sabotažo, taisyklių pažeidimo ar pan.).

IŠVADOS

Regbininkams būdingiausios aktyvios — fizinė ir verbalinė — agresijos formos. Jaunesniems regbininkams būdingesnis įtarumas ir kaltės jausmas, vyresniems — negatyvizmas.

Aukštesnis vyresnių regbininkų savęs vertinimas susijęs su labiau išreikšta verbaline agresija.

Jaunesnių regbininkų žemesnis savęs vertinimas siejasi su labiau išreikštu bendru agresyvumu ir labiau išreikštomis atskirois agresyvumo formomis: priešišku, susierzinimu, nuoskauda bei negatyvizmu.

LITERATŪRA

- Brandenburg M., A., Butterwick, D. J., Hiemstra, L. A., Nebergall, R., Laird, J. (2007). A comparison of injury rates in organised sports, with special emphasis on American bull riding. *International Journal of Sports Medicine*, 8 (2), 78—86.
- Bushman, B. J., Baumeister, R. F. (1998). Threatened egotism, narcissism, self-esteem, and direct and displaced aggression: Does self-love or self-hate lead to violence? *Journal of Personality and Social Psychology*, 75 (1), 219—229.
- Dumčienė, A., Sipavičienė, S., Šukys, S. (2008). Mokinių sportavimo sąsajos su psichosocialine sveikata. *Sveikatos mokslai*, 3, 1693—1696.
- Endresen, I. M., Olweus, D. (2005). Participation in power sports and antisocial involvement in preadolescent and adolescent boys. *Journal of Child Psychology & Psychiatry*, 46 (5), 468—478.
- Fields, S. K., Collins, Ch. L., Comstock, R. D. (2007). Conflict on the courts. A review of sports-related violence literature. *Trauma, Violence & Abuse*, 8 (4), 359—369.
- Findlay, L. C., Coplan, R. J. (2008). Come out and play: Shyness in childhood and the benefits of organized sports participation. *Canadian Journal of Behavioural Science*, 40 (3), 153—161.
- Heimpel, S., Wood, J. V., Marshall, M. A., Brown, J. D. (2002). Do people with low self-esteem really want to feel better? Self-esteem differences in motivation to repair negative moods. *Journal of Personality and Social Psychology*, 82 (1), 128—147.
- Hubbard, D. H. (2006). Should we be targeting self-esteem in treatment for offenders: Do gender and race matter in whether self-esteem matters? *Journal of Offender Rehabilitation*, 44 (1), 39—57.
- Kirkpatrick, L. A., Waugh, Ch. E., Valencia, A., Webster, G. D. (2002). The functional domain specificity of self-esteem and the differential prediction of aggression. *Journal of Personality and Social Psychology*, 82 (5), 756—767.
- Malinauskas, R. (2003). *Sporto psichologijos pagrindai: studijų knyga*. Kaunas: LKKA.
- Perez, M., Vohs, K. D., Joiner, T. E. (2005). Discrepancies between self — and other — esteem as correlates of aggression. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 24 (5), 607—620.
- Ruibytė, L. (2004). Situacinių veiksnių įtaka sportininkų agresyvaus elgesio poreiškui. *Ugdymas. Kūno kultūra. Sportas*, 4 (54), 79—84.
- Storch, E. A., Bagner, D. M., Bongilatti, S., Werner, N. R., Storch, J. B. (2005). Psychosocial correlates of overt aggression in intercollegiate athletes. *Counseling & Clinical Psychology Journal*, 2 (1), 68—74.
- Stornes, T., Roland, E. (2004). Handball and aggression: An investigation of adolescent handball players' perceptions of aggressive behavior. *European Journal of Sport Science*, 4 (1), 1—13.
- Šertvytienė, D., Laskienė, S. (2008). Sportuojančių paauglių vertybinės orientacijos kaip socialinės kompetencijos veiksnys. *Ugdymas. Kūno kultūra. Sportas*, 4 (71), 104—110.
- Šniras, Š., Dumčienė, A., Dumbliauskas, A. (2007). Sportuojančių ir nesportuojančių mokinių socialinių įgūdžių ypatumai. *Pedagogika*, 85, 110—115.
- Tangney, J. P., Wagner, P., Fletcher, C., Gramzow, R. (1992). Shamed into anger? The relation of shame and guilt to anger and self-reported aggression. *Journal of Personality and Social Psychology*, 62 (4), 669—675.
- Vainienė, E., Kardelis, K. (2008). Jaunimo mokyklų mokleivių fizinio aktyvumo sąsajos su mokymosi motyvacija, savigarba ir socialine integracija. *Ugdymas. Kūno kultūra. Sportas*, 1 (68), 100—107.
- Valickas, G. (1997). *Psichologinės asocialaus elgesio ištakos*. Vilnius: Lietuvos teisės akademija.
- Žukauskienė, R. (2006). *Kriminalinio elgesio psichologija*. Vilnius: Mykolo Riomerio universitetas.
- Ратанова, Т. А., Шляхта, Н. Ф. (2008). *Психодиагностические методы изучения личности*. Москва: Флинт. С. 71—78.

RELATIONS BETWEEN RUGBY PLAYERS' SELF-ESTEEM AND FORMS OF AGGRESSION

Loreta Zajančkauskaitė-Staskevičienė, Asta Milerytė
Vytautas Magnus University, Kaunas, Lithuania

ABSTRACT

The aggressive behavior during the sport fight and also not becomes a serious social problem. Many authors seek to find out what determines appearance of intolerant aggressive behavior. Researches analyse situational factors, personal traits and context. There are close links between self-esteem and aggressive reactions, ability to control aggressive impulses or to work off one's energy in socially acceptable way. There is not much research on self-esteem in the context of sports activities, for this reason the object of this work was the sportsperson's sport self-esteem and forms of aggression in contacts. According to statistics of players' injuries during rugby competition, rugby is attributing to aggressive sport, for this reason we expected that rugby players' forms of aggression would be clear by expressed. The aim of this research was to establish relation between rugby players' self-esteem and forms of aggression.

The subjects were 104 male rugby players training in junior and adult teams. Participants were between 16 and 32 years old. Their mean age was 20.75 years. We used Rosenberg (1986) Self-esteem Scale and Buss-Durkee (1957) Aggression Questionnaire. SPSS program (10.1 version) was used for data processing.

Results showed that verbal and physical aggression forms were most typical of rugby players, i. e. their active and open aggression.

The data analysis showed that the sense of guilt was more typical of younger rugby players — they more distrusted other people and more tended to show their hostility to others. Negativism was more typical of older rugby players. We conclude that older rugby players were braver to oppose other people or fair play principles.

There was no connection between self-esteem and total aggression index in older rugby players' who demonstrated higher self-esteem. However, there was negative connection in younger rugby players' group: the lower self-esteem, the higher aggression. These results confirmed that low self-esteem was a risk factor for aggression. Older rugby players' self-esteem was linked to verbal aggression. Hostility, irritation, mortification and negativism were adversely by connected with younger rugby players' self-esteem.

Keywords: aggression, instrumental aggression, self-esteem.

Gauta 2008 m. gruodžio 17 d.
Received on December 17, 2008

Priimta 2010 m. gegužės 31 d.
Accepted on May 31, 2010

Loreta Zajančkauskaitė-Staskevičienė
Vytauto Didžiojo universitetas
(Vytautas Magnus University)
Laisvės al. 53—506, LT-44309 Kaunas
Lietuva (Lithuania)
Tel 8 37 327825
E-mail l.zajanckauskaite@smf.vdu.lt